

Sygn. akt III CSK 5/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 20 października 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Kozłowska

SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z powództwa S. C.

przeciwko Towarzystwu Geotermalnemu

sp. z o.o. w B.

przy interwencji ubocznej po stronie powoda – S. R.

o stwierdzenie nieważności uchwały,

po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 20 października 2011 r.,

na rozprawie

skargi kasacyjnej powoda i interwenienta ubocznego

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 25 sierpnia 2010 r.,

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały nr 2/07/2009 r. z dnia 27 lipca 2009 roku Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników spółki Towarzystwo Geotermalne sp. z o.o. z siedzibą w B., podwyższającej kapitał zakładowy spółki bez zmiany umowy spółki o kwotę 4.745.000 zł, tj. z kwoty 5.390.000 zł do kwoty 10.135.000 zł poprzez utworzenie 949 udziałów o wartości nominalnej po 5.000 zł każdy.

W apelacji powoda i interwenienta ubocznego zarzucono naruszenie przepisów k.s.h. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, m.in. w następstwie pominięcia faktu, że objęcie nowych udziałów zgodnie z treścią uchwały nie może nastąpić w sposób proporcjonalny do dotychczas posiadanych przez wspólników udziałów.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 25 sierpnia 2010 roku oddalił apelację, nie dopatrując się sprzeczności uchwały z ustawą, a w konsekwencji wystąpienia podstaw do zastosowania art. 252 k.s.h. W ocenie Sądu odwoławczego nietrafne jest stanowisko apelujących, aby ilość nowoutworzonych udziałów uniemożliwiła proporcjonalne ich objęcie przez wszystkich dotychczasowych wspólników, a nadto regulacje art. 257 § 3 i art. 260 § 2 k.s.h. odnoszą się jedynie do zasad obejmowania udziałów, nie określając zasad podwyższenia kapitału zakładowego, które jednoznacznie wynikają z art. 257 § 1 i 2 k.s.h.

Sąd Apelacyjny uznał sporną uchwałę w odniesieniu do utworzenia nowych udziałów za zgodną z ostatnio wymienionym przepisem. Stwierdził on, że pogląd, iż możliwe jest tylko utworzenie takiej samej ilości nowych udziałów lub ich wielokrotności, albo ilości zgodnej z liczbą dotychczasowych wspólników jest nie do przyjęcia, gdyż zmuszałoby wspólników do podwyższenia kapitału ponad rzeczywistą potrzebę. Natomiast okoliczność, czy wspólnik skorzysta z uprawnienia do objęcia udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym nie ma znaczenia dla ważności uchwały, stwierdził Sąd Apelacyjny.

Skarga kasacyjna powoda oraz interwenienta ubocznego oparta została na zarzutach mieszczących się w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej.

Skarżący zarzucili błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie:

- art. 257 § 1 k.s.h. przez przyjęcie, że zaskarżona uchwała nie stanowi zmiany umowy spółki;
- art. 246 § 1 i 3 k.s.h. w zw. z postanowieniem § 19 umowy spółki przez przyjęcie powzięcia uchwały wymaganą większością głosów;
- art. 2 k.s.h. w zw. z art. 58 § 1 k.c. poprzez uznanie, że uchwała nie miała na celu obejścia prawa;
- art. 257 § 3 w zw. z art. 260 § 2 k.s.h. poprzez pominięcie, że objęcie nowych udziałów w liczbie określonej uchwałą nie może nastąpić w sposób proporcjonalny do dotychczas posiadanych przez wspólników udziałów;
- art. 174 § 1 k.s.h. przez uznanie, że nie została naruszona zasada równości praw i obowiązków wszystkich wspólników.

Skarżący wnieśli o wydanie orzeczenia reformatoryjnego uwzględniającego powództwo w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżący eksponują zarzut sprzeczności uchwały z art. 257 § 3 w zw. z art. 260 § 2 k.s.h. twierdząc, że nie jest możliwe wykonanie tej uchwały zgodnie z powołanymi przepisami, tak, by nowe udziały przysługiwały dotychczasowym wspólnikom w stosunku do dotychczas posiadanych udziałów.

Pozwana Spółka w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o jej oddalenie i zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania kasacyjnego według spisu kosztów. W ocenie pozwanej rozbieżności interpretacyjne dotyczące relacji art. 257 § 3 k.s.h. do art. 260 § 2 k.s.h. w odniesieniu do wynikającego odesłania dotyczą ewentualnej sankcji bezskuteczności podwyższenia kapitału zakładowego, ale nie nieważności uchwały.

Prokurator Generalny zajął stanowisko co do zasadności skargi kasacyjnej w piśmie z dnia 24 maja 2011 roku, stwierdzając, że skarga kasacyjna powinna być uwzględniona przez uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, a to wobec pominięcia

zastosowania przez ten Sąd przepisów art. 257 § 3 w zw. z art. 260 § 2 k.s.h. przy ocenie zgodności z prawem przedmiotowej uchwały.

Strona pozwana w piśmie procesowym wniesionym do Sądu Najwyższego w dniu 13 października 2011 roku wniosła jak dotychczas, a ponadto sprzeciwiła się ocenie prawnej sformułowanej w stanowisku Prokuratora Generalnego oraz zaakcentowała uprawnienie, a nie obowiązek wspólnika objęcia nowych udziałów w podwyższonym w trybie uproszczonym kapitale zakładowym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna powoda oraz interwenienta ubocznego zasługuje na uwzględnienie choć nie wszystkie podniesione w niej zarzuty okazały się zasadne.

W pierwszej kolejności zwrócić należy uwagę, że zgodnie z art. 257 § 1 k.s.h. podwyższenie kapitału zakładowego w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością może nastąpić w dwojaki sposób, tj. w drodze zmiany umowy spółki (tzw. zwykłe podwyższenie kapitału zakładowego) oraz w trybie uproszczonym – bez zmiany umowy spółki, przy czym podwyższenie kapitału zakładowego w drugi ze wskazanych sposobów jest możliwe wyłącznie wtedy, gdy umowa spółki zawiera postanowienia określające maksymalną wysokość i termin podwyższenia kapitału w tym trybie (art. 257 § 1 *in fine* k.s.h.). Odnośnie do uproszczonego trybu podwyższenia kapitału zakładowego w spółce z o.o., to kolejne przesłanki podwyższenia kapitału zakładowego w tym trybie statuuje art. 257 § 3 k.s.h. wskazując, że: podwyższenie kapitału zakładowego może nastąpić tylko poprzez ustanowienie nowych udziałów, ich objęcie wymaga zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności, a także – w związku z zawartym w zdaniu drugim przywołanego przepisu odesłaniem do art. 260 § 2 k.s.h. – iż nowe udziały w podwyższonym kapitale zakładowym przysługują z zachowaniem dotychczasowej proporcji w stosunku do posiadanych już przez wspólników udziałów.

Zastrzeżenie w umowie spółki postanowień przewidujących możliwość podwyższenia kapitału zakładowego spółki w trybie uproszczonym, co należy podkreślić, nie wyklucza możliwości podwyższenia kapitału zakładowego w drodze zmiany umowy spółki. W istocie zatem o tym w jakim trybie następuje

podwyższenie kapitału zakładowego decydują wspólnicy (zgromadzenie wspólników) dopiero na etapie podejmowania uchwały w przedmiocie podwyższenia kapitału zakładowego. To właśnie uchwała w przedmiocie podwyższenia kapitału zakładowego, a w przypadku gdy podwyższenie następuje w drodze zmiany umowy spółki, również uchwała w tym przedmiocie, inkorporuje w siebie wolę wspólników nie tylko co do określenia wysokości w jakiej kapitał zakładowy ma być podwyższony, sposobu jego podwyższenia (ustanowienie nowych udziałów czy podwyższenie wartości nominalnej dotychczas istniejących), ale także – co istotne – w przedmiocie trybu w jakim to podwyższenie ma nastąpić. Z tej przyczyny zasadnicze znaczenie dla przesądzenia tego w jakim trybie następowało podwyższenie kapitału zakładowego pozwanej spółki należy przypisać wnioskom płynącym z zastosowania do oceny uchwały zgromadzenia wspólników w przedmiocie podwyższenia kapitału zakładowego spółki reguł wykładni oświadczeń woli (art. 65 k.c.) stosowanych do interpretacji uchwał organów spółek kapitałowych na podstawie odesłania wynikającego z art. 2 k.s.h.

W przedmiotowej sprawie Sąd Apelacyjny, odwołując się do treści uchwały nr 2/07/2009 Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników pozwanej spółki z dnia 27 lipca 2009 roku oraz do postanowień umowy spółki, ustalił, że dokonane na podstawie przywołanej uchwały podwyższenie kapitału zakładowego nastąpiło bez zmiany umowy spółki, tj. w trybie uproszczonym. Takie stanowisko Sądu drugiej instancji, wbrew odmiennej sugestii skarżących zawartej w ramach podniesionego w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia art. 257 § 1 k.s.h., zasługuje na aprobatę. Nie ulega bowiem wątpliwości, że wskazanie w treści uchwały nr 2/07/2009, iż podwyższenie kapitału zakładowego następuje bez zmiany umowy spółki, a także przywołanie jako podstawy prawnej podwyższenia § 7 ust. 2 umowy spółki, przewidującego możliwość podwyższenia kapitału zakładowego w trybie uproszczonym, jednoznacznie wskazują, że wolą wspólników (zgromadzenia wspólników) było przeprowadzenie podwyższenia kapitału zakładowego w tym właśnie trybie. Mając to na względzie stwierdzić należy, że nie mają racji skarżący podnosząc w ramach zarzutu naruszenia art. 257 § 1 k.s.h., iż przyjęty w uchwale sposób podwyższenia kapitału zakładowego, poprzez utworzenie 949 udziałów o wartości nominalnej 5 000 zł każdy, uniemożliwiający w jego ocenie zachowanie

wynikającego z art. 260 § 2 k.s.h. wymogu przysługiwania wspólnikom nowych udziałów w stosunku do dotychczas posiadanych stanowi wyraz woli wspólników co do podwyższenia kapitału zakładowego mocą przedmiotowej uchwały w trybie zmiany umowy spółki. Pogląd taki pozostaje bowiem w oczywistej sprzeczności z brzmieniem i wynikami wykładni uchwały nr 2/07/2009 wskazującymi, iż zamiarem wspólników (zgromadzenia wspólników) było podwyższenia kapitału zakładowego na podstawie § 7 ust. 2 umowy spółki, tj. w trybie uproszczonym.

Nie ma również podstaw do uznania za zasadny zarzutu naruszania art. 246 § 1 i § 3 k.s.h., uzasadnianego przez skarżących bezpodstawnym przyjęciem przez Sąd Apelacyjny, że zaskarżona uchwała została podjęta przy zachowaniu wymaganej większości głosów. Uznanie bowiem, że wolą wspólników było dokonanie podwyższenia kapitału zakładowego w trybie uproszczonym, oznacza, iż do podjęcia stosownej uchwały wystarczające było uzyskanie bezwzględnej większości głosów, a nie jak sugeruje skarżący większości $\frac{3}{4}$ głosów.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 2 k.s.h. w zw. z art. 58 § 1 k.c. w pierwszej kolejności zwrócić należy uwagę na brak konsekwencji skarżącego w motywach uzasadnienia podniesionego zarzutu. Z jednej bowiem strony skarżący upatruje naruszenia przepisu art. 58 § 1 k.c. w braku uznania przez Sąd drugiej instancji, iż zaskarżona uchwała miała na celu obejście prawa (k. 2 skargi kasacyjnej), z drugiej zaś naruszenie to odnosi do pominięcia przez Sąd Apelacyjny zastosowania art. 58 § 1 k.c. w sytuacji sprzeczności uchwały z prawem i dobrymi obyczajami (k. 5 skargi kasacyjnej).

Regulacja k.s.h., co należy podkreślić, stanowi wyraz realizacji dominującego w polskiej doktrynie prawa cywilnego poglądu, że prawo spółek handlowych jest jedynie wyodrębnioną przedmiotowo częścią jednolitego prawa cywilnego. Normatywnym wyrazem tej koncepcji jurystycznej jest art. 2 k.s.h. wskazujący, że w zakresie spraw określonych w art. 1 § 1 k.s.h., a nieuregulowanych przez przepisy k.s.h., stosuje się wprost przepisy k.c., przy czym jeżeli wymaga tego właściwość (natura) stosunku prawnego spółki handlowej przepisy k.c. stosuje się odpowiednio. Artykuł 2 k.s.h. ujmuje zatem w swej treści dwie zasady, tj. zasadę jedności prawa cywilnego eksponowaną w zdaniu

pierwszym przywołanego przepisu oraz zasadę ograniczonej autonomii prawa spółek handlowych w stosunku do prawa cywilnego (art. 2 zd. 2 k.s.h.). Stosowanie przepisów k.c. w odniesieniu do tworzenia, organizacji, funkcjonowania, rozwiązania, łączenia, podziału i przekształcenia spółek handlowych, zgodnie z brzmieniem art. 2 k.s.h., może mieć miejsce wyłącznie w sytuacji braku uregulowania stosownej kwestii w przepisach k.s.h., a więc wtedy, gdy: 1) brak jest podstaw do przyjęcia regulacji negatywnej w k.s.h., 2) nie zachodzą przesłanki usprawiedliwiające zastosowanie innych przepisów k.s.h. w drodze analogii, 3) przedmiotowa kwestia nie zastała uregulowana w k.s.h.

Zawarte w k.s.h. przepisy dotyczące zaskarżania uchwał organów właścicielskich spółek kapitałowych (art. 249-254 k.s.h. w odniesieniu do uchwał zgromadzenia wspólników spółki z o.o. oraz art. 422-427 k.s.h. w odniesieniu do uchwał walnego zgromadzenia akcjonariuszy) w sposób kompleksowy pod względem podmiotowym i przedmiotowym ujmują regulację kwestionowania prawidłowości uchwał organów stanowiących spółek kapitałowych, zarówno pod kątem ich zgodności z umową (statutem) spółki bądź dobrymi obyczajami (powództwo o uchylenie uchwały), jak i zgodności z przepisami ustawy (powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały). Konstatacja, iż k.s.h. w sposób kompleksowy określa skutki sprzeczności uchwały organu stanowiącego spółki kapitałowej z ustawą, wbrew odmiennym twierdzeniom skarżącego, wyklucza możliwość stosowania wprost do oceny takich uchwał art. 58 § 1 k.c. w oparciu o odesłanie wynikające z art. 2 k.s.h. Kodeks spółek handlowych w art. 252 § 1 k.s.h. oraz w art. 425 § 1 k.s.h. statuuje bowiem samodzielną podstawę materialnoprawną stwierdzenia nieważności uchwał organów właścicielskich spółek kapitałowych w przypadku ich sprzeczności z ustawą. Tym samym, nie ma podstaw do twierdzenia, że w przepisach k.s.h. brak jest regulacji prawej określającej materialnoprawne skutki sprzeczności uchwały z ustawą, która uzasadniałaby stosowanie w tej materii przepisów k.c. na podstawie normy odsyłającej zawartej w art. 2 k.s.h. Bezzasadnie również skarżący twierdzą że uchwała nr 2/07/2009 miała na celu obejście prawa, gdyż ta stanowiła w istocie zmianę umowy spółki, a tym samym powinna być podjęta przez zgromadzenia wspólników większością $\frac{3}{4}$ głosów. Jak już wskazano, wyrażoną w uchwale wolą wspólników było

dokonanie podwyższenia kapitału zakładowego na podstawie dotychczasowych postanowień umowy spółki (§ 7 ust. 2 umowy), wobec czego do podjęcia stosownej uchwały w tym przedmiocie wystarczające było uzyskanie bezwzględnej większości głosów. Z tych też przyczyn zarzut naruszenia art. 2 k.s.h. w zw. z art. 58 § 1 k.c. należało uznać za chybiony.

Trafny okazał się natomiast zarzut naruszenia art. 257 § 3 w zw. z art. 260 § 2 k.s.h. upatrywany przez skarżących w pominięciu przez Sąd drugiej instancji okoliczności, iż przysługiwanie nowych udziałów w liczbie określonej w uchwale nr 2/07/2009 nie jest możliwe w sposób proporcjonalny do dotychczas posiadanych przez wspólników udziałów. Podwyższenie uchwałą kapitału zakładowego na mocy dotychczasowych postanowień umowy spółki, jak już sygnalizowano, jest dopuszczalne wyłącznie wtedy, gdy umowa spółki przewiduje możliwość podwyższenia kapitału zakładowego i wskazuje jednocześnie maksymalną wysokość podwyższenia oraz jego termin (art. 257 § 1 k.s.h.), a także – stosownie do brzmienia art. 257 § 3 k.s.h. – gdy podwyższenie następuje poprzez ustanowienie nowych udziałów, nowoutworzone udziały przysługują proporcjonalnie do dotychczas posiadanych, a oświadczenia dotychczasowych wspólników obejmujących nowe udziały zostaną złożone w formie pisemnej pod rygorem nieważności. Druga ze wskazanych przesłanek uproszczonego podwyższenia kapitału zakładowego jest konsekwencją wynikającego ze zdania drugiego art. 257 § 3 k.s.h. nakazu odpowiedniego stosowania do podwyższenia kapitału zakładowego na podstawie dotychczasowych postanowień umowy spółki art. 260 § 2 k.s.h., mającego charakter przepisu bezwzględnie obowiązującego. Wynikający z art. 257 § 3 nakaz odpowiedniego stosowania bezwzględnie obowiązującego przepisu art. 260 § 2 k.s.h., a w istocie części tego przepisu stanowiącej o przysługiwaniu wspólnikom nowych udziałów w stosunku do ich dotychczasowych udziałów, na co trafnie zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 15 grudnia 2006 roku, sygn. akt III CZP 132/06 (publ. OSNC 2007, nr 10, poz. 148) oraz w wyroku z dnia 25 lutego 2010 roku, sygn. akt I CSK 384/09 (publ. OSNC 2010, nr 10, poz. 140), nakazuje również ujmować normę wynikającą z tego odesłania za bezwzględnie obowiązującą.

Powyższa konstatacja implikuje w sobie istotną konsekwencję w odniesieniu do oceny ważności uchwały zgromadzenia wspólników w przedmiocie podwyższenia kapitału zakładowego. Nie można bowiem pomijać, że sprzeczność uchwały z prawem, stanowiąca przesłankę do stwierdzenia jej nieważności (art. 252 § 1 k.s.h.), zachodzi m.in. wtedy, gdy jej treść pozostaje w sprzeczności z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa, w tym także z art. 260 § 2 k.s.h. Oznacza to tym samym, że w odniesieniu do uchwały w przedmiocie podwyższenia kapitału zakładowego na podstawie dotychczasowych postanowień umowy spółki ocena sprzeczności uchwały z ustawą (art. 252 § 1 k.s.h.) wymaga również zbadania możliwości wykonania przedmiotowej uchwały zgodnie z treścią art. 260 § 2 k.s.h. w zw. z art. 257 § 3 zdanie drugie k.s.h.

W przedmiotowej sprawie Sąd Apelacyjny oceniając zgodność z ustawą uchwały nr 2/07/2009 Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników pozwanej spółki, na co trafnie wskazują skarżący, nie dokonał oceny jej zgodności z 260 § 2 k.s.h. w zw. z art. 257 § 3 k.s.h., a w szczególności nie ustalił, czy określona w zaskarżonej uchwale liczba nowoutworzonych udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym umożliwia objęcie ich przez wspólników zgodnie z dyspozycją przywołanego przepisu, tj. proporcjonalnie do dotychczas posiadanych udziałów. Z tej przyczyny zarzut naruszenia art. 257 § 3 k.s.h. w zw. z art. 260 § 2 k.s.h. należało uznać za zasadny.

Przedwczesny jest natomiast zarzut naruszenia art. 174 § 1 k.s.h. uzasadniany przez skarżącego bezzasadnym w jego ocenie uznaniem przez Sąd drugiej instancji, że w okolicznościach niniejszej sprawy została naruszona zasada równości praw i obowiązków wszystkich wspólników. Brak bowiem ustalenia Sądu drugiej instancji co do możliwości objęcia przez wspólników wszystkich nowoutworzonych udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym, ale w ilości przysługującej im w stosunku do udziałów dotychczas posiadanych, uniemożliwia Sądowi Najwyższemu ustosunkowanie się do eksponowanego w ramach przedmiotowego zarzutu stanowiska skarżącego, upatrującego naruszenia art. 174 § 1 k.s.h. w braku możliwości proporcjonalnego objęcia przez wspólników udziałów utworzonych na podstawie zaskarżonej uchwały nr 2/07/2009.

Z tych też względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.